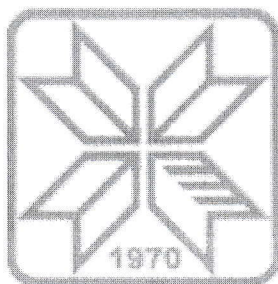

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ
СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ

Бр. 19-2/3
06 MAR 2019
ПРИШТИНА

П Р А В И Л Н И К
О СПРОВОЂЕЊУ ПЛАТФОРМЕ ЗА ОТВОРЕНУ НАУКУ НА
УНИВЕРЗИТЕТУ У ПРИШТИНИ

Косовска Митровица, март 2019. године

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ

Бр: 19-2/3

Датум: 06. март 2019. године

На основу Платформе за отворену науку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Акционог плана за спровођење Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2016. до 2020. године – Истраживања и иновације, члана 70. став 44. Статута Универзитета у Приштини, Сенат Универзитета у Приштини, на седници одржаној 5. марта 2019. године, донео је

Правилник о спровођењу Платформе за отворену науку на Универзитету у Приштини

Опште одредбе

Члан 1.

Овим правилником о спровођењу Платформе за отворену науку на Универзитету у Приштини (у даљем тексту: Правилник) уређују се обавезе, одговорности, мере и процедуре које имају за циљ спровођење Платформе за отворену науку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије (у даљем тексту: МПНТР).

Правилник се односи на наставно и научно-истраживачко особље запослено на Универзитету у Приштини (у даљем тексту: Универзитет) и ангажовано на пројектима и програмима које у потпуности или делимично финансира МПНТР.

Реализација принципа отворене науке у складу са Платформом за отворену науку МПНТР подразумева пуну заштиту етичких норми, ауторских права и интелектуалне својине.

Отворени приступ научним публикацијама

Члан 2.

Дигитални репозиторијум Универзитета под називом Платформа за отворену науку Универзитета у Приштини, успостављен у Универзитетској библиотеци, представља институционални репозиторијум (у даљем тексту: Репозиторијум) и доступан је на URL

адреси <https://platon.pr.ac.rs>. Овај Репозиторијум намењен је депоновању свих научних публикација и других научних материјала који су настали као резултат пројеката и програма финансираних у целини или делимично од стране МПНТР.

Под научним публикацијама сматрају се чланци објављени у научним часописима и тематским зборницима радова, монографије, поглавља у монографијама, саопштења на научним конференцијама, објављена у целини или изводу, докторске дисертације итд.

Члан 3.

У Репозиторијуму се обавезно депонује електронска верзија објављене научне публикације.

Све депоноване научне публикације биће доступне у режиму отвореног приступа у складу са принципима тзв. *Зеленог отвореног приступа* (енг. *Green open access*).

Уколико издавач то допушта и уколико се не крше ауторска права и не постоје друга законска ограничења, депонована верзија ће у пуном тексту бити доступна у отвореном приступу.

Уколико постоје правна ограничења због којих није могућ отворени приступ објављеној верзији научне публикације, у Репозиторијум се обавезно депонује и рецензирани рукопис (прихваћен за објављивање) научне публикације, који постаје јавно доступан након истека тзв. *ембарго* периода прописаног од стране издавача.

Уколико је омогућен непосредан отворени приступ коначној верзији публикације депоноване у Репозиторијум, није неопходно депоновати и рецензирани рукопис.

У Репозиторијум се обавезно депонују и електронске верзије научних публикација које су објављене у часописима, монографијама, зборницима у отвореном приступу тзв. *Зеленог отвореног приступа* (енг. *Green open access*).

Члан 4.

Електронска верзија публикације мора бити депонована у Репозиторијум, непосредно након објављивања.

Метаподаци који описују научну публикацију морају се одмах депоновати.

Уколико не постоје правна ограничења, интегрални текст публикације (тј. објављена верзија или рецензирани рукопис), мора бити доступан у отвореном приступу одмах, а у

сваком случају најкасније дванаест месеци након дана објављивања у области природних, медицинских и технолошких наука, односно у року од осамнаест месеци у области друштвено-хуманистичких наука.

Члан 5.

Обавеза депоновања у отвореним приступу односи се на све научне публикације које су истраживачи објавили почев од 1. јануара 2018. године.

Отворени приступ примарним подацима и осталим резултатима научних истраживања

Члан 6.

У Репозиторијум се могу депоновати и други резултати научних истраживања, као што су примарни подаци, прикупљени током истраживања.

Истраживачима се препоручује да омогуће отворени приступ овим подацима, непосредно након објављивања резултата (у научној публикацији) добијених на основу тих података, када за то не постоје законска и/или етичка ограничења.

Члан 7.

Примарни подаци доступни у отвореном поступку морају бити заштићени стандардизованом машински читљивом лиценцом (ССО, СС-ВУ или СС ВУ-СА) и повезани са објављеним публикацијама чији су резултати добијени на основу тих података.

Члан 8.

У Репозиторијум се могу депоновати и други резултати научних истраживања, као што су аудио-визуелни материјали, постери, презентације, извештаји и др.

Отворени приступ овим материјалима треба омогућити када за то не постоје законска и/или етичка ограничења.

Члан 9.

У Репозиторијум се морају депоновати електронске верзије свезака свих научних часописа који се издају на Универзитету, тако да сваки појединачни чланак буде у засебном pdf документу.

Уколико часописи имају сајт, треба да буду повезани са Репозиторијумом, тако да се омогући приступ радовима који су у тим часописима објављени.

Депоновање свеске часописа неопходно је обавити одмах након њеног публиковања.

Обавезе истраживача

Члан 10.

Истраживачи имају обавезу да самостално депонују у Репозиторијум или достављају администратору Репозиторијума у Универзитетској библиотеци, ради депоновања електронске верзије свих научних публикација које су објавили под афилијацијом Универзитет у Приштини, а нарочито оних које су настале као резултат пројекта и програма финансираних у целини или делимично од стране МПНТР.

Став 1. овог члана односи се и на депоновање других дигиталних материјала везаних за научно-истраживачки рад истраживача.

Истраживачи могу самостално депоновати у Репозиторијум и научне публикације које су објавили под другим афилијацијама, или пре периода наведеног у члану 5. овог правилника.

Пре депоновања публикације у Репозиторијум, аутор бира тип лиценце под којом ће штитити дело, и сноси пуну одговорност у погледу постојања евентуалних ограничења за депоновање публикације.

Обавезе Универзитета у Приштини и Универзитетске библиотеке

Члан 11.

Проректор и продекани задужени за научно-истраживачки рад, руководилац Универзитетске библиотеке и администратор Репозиторијума задужени су за развој и спровођење стратегије функционисања Репозиторијума.

Руководилац Универзитетске библиотеке, администратор Репозиторијума, библиотекари и пројектант информационих система у Рачунарском центру Универзитета, задужени су за развој и одржавање Репозиторијума.

Члан 12.

Ректор именује администратора Репозиторијума.

Сваки факултет у саставу Универзитета има по једног факултетског администратора, који заједно са мрежом сарадника (по једна особа са сваке катедре) обезбеђује неопходне податке за администратора Репозиторијума.

Администратор Репозиторијума, уз мрежу факултетских администратора, има задатак да:

1. Пружа помоћ истраживачима приликом депоновања публикација у Репозиторијум.
2. Врши контролу квалитета и интегритета метаподатака и датотека депонованих Репозиторијума, елиминисање дупликата.
3. Самостално и/или на захтев корисника коригује и допуњава метаподатке.
4. Верификује или одбацује записе које су унели истраживачи.
5. Стара се о поштовању ауторских права и услова лиценце.
6. Додељује одговарајућа овлашћења корисницима.
7. Пружа подршку истраживачима у преговорима са издавачима у циљу скраћивања ембарго периода.
8. Организују едукацију истраживача у вези са процедурама депоновања у Репозиторијум, као и другим темама везаним за спровођење Платформе за отворену науку МПНТР.
9. Врши надзор над спровођењем овог правилника на Универзитету.

Праћење спровођења Платформе за отворену науку

Члан 13.

Контрола спровођења Платформе за отворену науку МПНТР врши се најмање једном годишње, приликом подношења извештаја о раду истраживача.

Контролу спровођења Платформе за отворену науку МПНТР на Универзитету врши Универзитетска библиотека. Одговорно лице је администратор Репозиторијума, које врши контролу на основу годишњих извештаја факултета у саставу Универзитета.

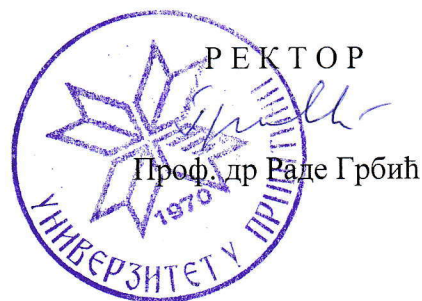
Факултети у саставу Универзитета дужни су да доставе годишње извештаје, најкасније до 31. јануара у текућој години за претходну годину.

Члан 14.

Универзитет у Приштини, Универзитетска библиотека, администратор Репозиторијума и пројектант информационих система у Рачунарском центру Универзитета дужни су да у року од 6 месеци од дана ступања на снагу овог правилника организују обуку за наставно и научно-истраживачко особље у погледу уношења радова и заштите ауторских права.

Члан 15.

Правилник ступа на снагу 8 (осмог) дана од дана усвајања и објављивања на интернет страници Универзитета.

Репозиторијум

Дигитални репозиторијум Универзитета под називом Платформа за отворену науку Универзитета у Приштини, успостављен у Универзитетској библиотеци, представља институционални репозиторијум (у даљем тексту: Репозиторијум) и доступан је на URL адреси <https://platon.pr.ac.rs> .

Репозиторијум успоставља и за његово одржавање је одговоран Рачунарски центар Универзитета.

Репозиторијум испуњава све техничке услове које прописује Платформа за отворену науку МПНТР и прилагођен је савременим стандардима који се примењују у дисеминацији научних публикација (усклађеност са захтевима Европске комисије у вези отвореног приступа публикацијама; интегрисани ORCID идентификатори).

У оквиру Репозиторијума сакупљају се, чувају и деле научно истраживачки резултати Универзитета у Приштини. Репозиторијум ће помоћи да се повећа видљивост, коришћење и утицај истраживања која су обавили истраживачи Универзитета. За Репозиторијум ће се користити отворена платформа Dspace – CRIS. Интерфејс програма Dspace – CRIS омогућава истраживачима лако децентрализовано самоархивирање и организовање својих научних садржаја на логичан и лако претражив начин.

Садржај репозиторијума организован је у одговарајуће колекције, према организационој структури факултета. Сваком факултету одговара једна главна колекција, која може садржати друге колекције. Један документ се може налазити у више колекција (у случају суиздавачких пројеката или када су аутори из различитих институција).

Корисници Репозиторијума су: наставници и сарадници Универзитета, студенти, истраживачи у оквиру Универзитета, истраживачи ван Универзитета и административно особље.

Детаљне инструкције за припрему и унос датотека и метаподатака у Репозиторијум биће дефинисане у одговарајућем *Техничком упутству*.

Метаподаци (библиографски подаци)

У Репозиторијум се депонују метаподаци који описију публикацију и датотека која садржи интегрални текст публикације. Метаподаци и датотека заједно чине запис у репозиторијуму. Обавезно се уносе следећи метаподаци:

- имена свих аутора;
- наслов публикације;
- наслов матичне публикације (тј. наслов часописа, књиге, зборника, чланака, поглавља или радова у тематским зборницима);
- издавач;
- година објављивања;
- колација (волумен, свеска, пагинација);
- јединствени идентификатори (обавезно DOI, ISBN, ISSN, ORCID, URL);
- назив пројекта у оквиру ког је публикација настала и/или назив финансијера истраживања;
- апстракт;
- кључне речи;
- тип приступа интегралном тексту (отворени, ограничени, одложени);
- услови коришћења интегралног текста, односно лиценца.

Датотека која садржи интегрални текст публикације мора да садржи све библиографске податке неопходне за недвосмислену идентификацију публикације. То се нарочито односи на публикације које су део неке веће целине (нпр. поглавље у монографији, текст у зборнику, чланак у часопису). У такве датотеке треба укључити и насловну страну и импресум, а по потреби и друге делове матичне публикације. У случају да то није могуће, испред самог текста треба уметнути додатну страну која садржи комплетне библиографске податке о публикацији.

Препоручује се депоновање PDF датотека у PDF/A формату, без ограничења у погледу претраживања, копирања или штампања текста.

Различите верзије публикација

У Репозиторијум се обавезно депонује објављена (коначна) верзија публикације, без обзира да ли ће бити доступна у отвореном приступу или неће. Ако се због ограничења која намеће издавач не сме омогућити отворени приступ објављеној верзији публикације у Репозиторијуму, неопходно је депоновати и рецензирани рукопис публикације (верзија која

је прихваћена за објављивање). Рукопис се мора депоновати непосредно након објављивања рада, а кад год је могуће, препоручује се да се то учини непосредно након прихватања за објављивање.

Подаци о верзији која се сме депоновати, дужини трајања ембарго периода и лиценци под којом се депонована верзија сме дистрибуирати обично се могу наћи на сајту издавача, обично у издавачкој политици часописа (обично у одељку *Self-archiving policy*, *Licensing* или *Copyright*).

Примарни подаци

Примарни подаци представљају информације које су прикупљене током истраживања и које служе као основа за доношење научних закључака. Примарни подаци најчешће обухватају податке прикупљене током експеримената и симулација, сирове статистичке податке, софтвер, теренску грађу и сл. Према Препоруци Европске комисије (ЕУ) 2018/790 о приступу и чувању научних информација од 25. априла 2018. године, „примарни подаци настали током истраживања финансираних јавним средствима треба да постану и остану видљиви, доступни, интероперабилни и употребљиви и у друге сврхе (*FAIR* принципе – *findable, accessible, interoperable, reusable*) унутар сигурног и поузданог окружења, посредством дигиталне инфраструктуре (укључујући и инфраструктуру Европског облака за отворену науку – *EOSC*), осим ако то није могуће или је неспојиво са даљим искоришћавањем резултата истраживања (‘отворени онолико колико је то могуће, затворени онолико колико је то потребно’)

Платформа за отворену науку МПНТР препоручује да се примарни подаци произведени и прикупљени током истраживања архивирају у оквиру интероперабилне дигиталне платформе и да се омогући отворени приступ тим подацима, непосредно након објављивања резултата у публикацији, кад год за то не постоје законска и/или етичка ограничења. Истраживачи запослени на Универзитету могу за ту сврху да користе Платформу за отворену науку Универзитета у Приштини. Имајући у виду да се стандарди за метаподатке којима се описују примарни подаци знатно разликују, у зависности од области истраживања, истраживачима се ипак препоручује да примарне податке депонују у репозиторијуме специјализоване за област којом се баве, а који су у складу са *FAIR* принципима и у којима се депонованим садржајима додељују јединствени идентификатори (DOI).

Исправке и допуне записа у репозиторијуму

Метаподаци у Репозиторијуму могу се исправљати и допуњавати. Након окончања поступка депоновања и верификације записа, исправке и допуне метаподатака може да врши само администратор Репозиторијума. Корисници који сматрају да одређене метаподатке треба исправити и/или допунити треба да пошаљу захтев на следећу адресу: admin.platon@pr.ac.rs

Датотеке депоноване у репозиторијум не смеју се брисати и мењати осим:

- у случају очигледне техничке грешке (нпр. депонована је погрешна датотека);
- у случају техничког оштећења депоноване датотеке;
- у случају замене депоноване датотеке квалитетнијом датотеком идентичног садржаја (нпр. замена PDF датотеке настале скенирањем датотеком у PDF/A формату);
- у случају обележавања публикација које су издавачи опозвали након депоновања.

Уколико постоји потреба за депоновањем исправљене и/или допуњене верзије документа депонованог у Репозиторијум, мора се креирати нови запис, а у метаподацима се мора јасно назначити о којој верзији документа се ради.

Трајно чување записа у Репозиторијуму

Метаподаци и датотеке депоноване у Репозиторијум чувају се трајно. Трајно брисање записа из репозиторијума допуштено је само у случају постојања више записа идентичног садржаја (дупликата).

Записи се могу повући из Репозиторијума само ако:

- се њиховим објављивањем крше ауторска и друга права, као и пословна тајна;
- представљају опасност по безбедност;
- депоновани документи садрже плагиране садржаје и/или фалсификоване и фабриковане податке;
- депоновани документи садрже грубе грешке које нису благовремено уочене.

Приликом повлачења записа, метаподаци и датотеке остају у Репозиторијуму, али нису доступни ни јавно, ни регистрованим корисницима, и не појављују се у резултатима

претраживања. Повучени записи задржавају додељени идентификатор (*handle*) и URL адресу.

Објашњење термина:

Златни отворени приступ подразумева непосредно објављивање научне публикације у режиму отвореног приступа од стране самог издавача. Да би покрио трошкове публиковања, издавач наплаћује накнаду директно од аутора или чешће индиректно од институције у којој је аутор или финансијер пројекта на коме је аутор ангажован. Златним отвореним приступом сматра се и пракса непосредног објављивања у отвореном приступу од стране издавача чак и када се трошкови објављивања не наплаћују било од аутора, било од њихових институција/финансијера истраживања.

Зелени отворени приступ подразумева праксу депоновања рецензираног (post-print) или неречензираног (pre-print) рукописа објављеног рада у репозиторијуму са отвореним приступом. Комерцијални издавачи, који приступ објављеним садржајима условљавају плаћањем преплата, углавном не дозвољавају да се објављена верзија рада учини јавно доступном, али најчешће допуштају да се рецензирани и/или неречензирани рукописи објављених радова депонују у репозиторијум са отвореним приступом након неког периода (ембарго). Подаци о томе која се верзија објављеног рада може депоновати у репозиторијум са отвореним приступом, као и подаци о дужини трајања ембарго периода могу се наћи на порталу SHERPA/RoMEO (<http://sherpa.ac.uk/romeo/index.php>).

Creative Commons лиценце (<https://creativecommons.org/share-your-work/>) су стандардизоване бесплатне лиценце којима аутор уступа право искоришћавања свог ауторског дела. Лиценцама се дефинишу услови под којима се објављено дело сме користити, а да то не представља повреду ауторских права. Избором једне од седам лиценци аутор одређује на који начин, и у ком обиму корисници могу искоришћавати ауторско дело. Овај систем лиценци развила је непрофитна организација *Creative Commons* и он се данас примењује као стандард у дигиталним репозиторијумима и у издаваштву у отвореном приступу.